

УДК 94(5-012):930.1(477)«1945/2023»
DOI: 10.31651/2076-5908-2025-1-53-60

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4943-7612>
e-mail: vitkalinichenko@vu.cdu.edu.ua

УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ КРАЇН АЗІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI ст.

Анотація. Метою статті є аналіз основних тенденцій, напрямів та особливостей розвитку української історіографії новітньої історії країн Азії другої половини XX – початку XXI ст. Наукова новизна статті полягає у комплексному аналізі вітчизняної історіографії новітньої історії країн Азії, що дозволяє простежити її еволюцію від советського періоду до сучасності. Виявлено основні тематичні напрями досліджень, методологічні підходи та їхні зміни в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Визначено вплив зовнішніх факторів (зміни політичного курсу, міжнародні контакти, академічна мобільність) на формування української історіографії країн Азії, оцінено перспективи подальших досліджень. Також результати розвідки можуть бути використані для викладання курсів з новітньої історії Азії, для вдосконалення навчальних планів спеціальностей 014.3 Середня освіта (Історія) та 032 Історія та археологія, розробок підручників, навчальних та методичних матеріалів. **Висновки.** Українська історіографія новітньої історії країн Азії розвивається в контексті глобальних трансформацій, що відбулися у світі за останні десятиліття. Вітчизняні історики досліджують економічні, політичні, соціальні та культурні процеси в країнах Азії, поступово відходячи від європоцентричних підходів. Важливим напрямом стає аналіз українсько-азійських відносин у міжнародному контексті. Водночас існує низка проблем, таких як недостатнє використання східних мов і джерел, що потребує подальшого розвитку наукової інфраструктури та посилення міжнародної співпраці.

Ключові слова: українська історіографія, новітня історія, країни Азії, політичні трансформації, міжнародні відносини, історична наука, розвиток історичних знань в Україні.

Tetiana TERESHCHENKO

PhD (Historical Sciences), Associate Professor, Department of World History and International Relations, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4943-7612>
e-mail: vitkalinichenko@vu.cdu.edu.ua

UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY OF THE MODERN HISTORY OF ASIAN COUNTRIES IN THE SECOND HALF OF THE 20TH – EARLY 21ST CENTURY

Abstract. The purpose of this article is to explore the main trends, directions, and features of the development of Ukrainian historiography on the modern history of Asian countries in the second half of the 20th and early 21st centuries. The scientific novelty of the article lies in the comprehensive analysis of domestic historiography on the modern history of Asian countries, which allows for tracing its evolution from the Soviet period to the present. The study identifies the main thematic directions of research, methodological approaches, and their transformations in the context of globalization and European integration processes. It determines the impact of external factors (changes in political course, international contacts, academic mobility) on the formation of Ukrainian historiography of Asian countries, the prospects for further research are assessed. The findings of this study can also be used for teaching courses on the modern history of Asia, improving curricula for the specialties 014.3 Secondary Education (History) and 032 History and Archaeology, as well as for the development of textbooks, educational, and methodological materials. **Conclusions.** Ukrainian historiography on the modern history of Asian countries is developing in the context of global transformations that have occurred in recent decades. Domestic historians study the economic, political, social, and cultural processes in Asian countries, gradually moving away from Eurocentric approaches. An important research direction is the analysis of Ukrainian-Asian relations in an international context. At the same time, several issues remain, such as the insufficient use of Eastern languages and sources, which necessitates further development of scientific infrastructure and the strengthening of international cooperation.

Keywords: Ukrainian historiography, modern history, Asian countries, political transformations, international relations, historical science, development of historical knowledge in Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасна українська історична наука розширює дослідницьке поле, інтегруючись у глобальний академічний простір. Одним із перспективних напрямів є вивчення новітньої історії країн Азії, що охоплює політичні, економічні, соціокультурні та геополітичні процеси другої половини XX – початку XXI ст. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю систематизації підходів українських істориків до цієї теми та їхньою адаптацією до освітніх програм, передовсім спеціальностей 014.3 Середня освіта (Історія) та 032 Історія та археологія. Відсутність узагальнюючого аналізу та недостатнє висвітлення у навчальних матеріалах

ускладнюють формування цілісного уявлення про історію Азії. Попри зростання інтересу й активізацію міжнародних відносин України з країнами Сходу, історіографія цього напрямку залишається несистематизованою. Важливим завданням є визначення ключових тем, методологічних підходів і концептуальних парадигм українських дослідників. У контексті глобалізації історичної науки комплексний аналіз цієї проблематики стає особливо значущим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження історії країн Азії в українській історіографії має тривалу традицію, проте системний аналіз наукових підходів і тенденцій у вивченні цього регіону з боку українських істориків залишається фрагментарним. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробили дослідники Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, зокрема в галузі японознавства (С. В. Капранов), китаєзнавства (В. О. Кіктенко), індології (О. А. Борділовська) тощо. Однак все ще бракує узагальнюючих праць, які б розкривали загальні тенденції розвитку української історіографії історії країн Азії, її методологічні особливості, джерельну базу та вплив зовнішньополітичних факторів на формування наукових підходів.

Метою статті є аналіз основних тенденцій, напрямів та особливостей розвитку української історіографії новітньої історії країн Азії другої половини ХХ – початку ХХІ ст., аналіз внеску вітчизняних учених у вивчення цієї тематики, а також визначення ключових проблем, перспектив та методологічних підходів у висвітленні історичних процесів регіону в українській науковій традиції. Для досягнення мети ми ставимо такі завдання: 1. Визначити основні етапи становлення та розвитку української історіографії історії країн Азії. 2. Проаналізувати основні теми та напрями досліджень українських істориків, що вивчають країни Азії. 3. Виявити методологічні підходи, які застосовуються у дослідженні історії Азії в українській науці. 4. Оцінити вплив зовнішніх чинників (зміни політичного курсу, міжнародні контакти, академічна мобільність) на формування української історіографії країн Азії. 5. По можливості, визначити перспективи розвитку досліджень історії Азії в українській історичній науці

Виклад основного матеріалу. Становлення та розвиток сучасної української історіографії новітньої історії країн Азії можна поділити на кілька основних етапів, кожен з яких характеризується специфічними методологічними підходами, впливами зовнішніх факторів та тематичними пріоритетами.

У період до 1991 р. українська історіографія новітньої історії країн Азії була частиною загальносоюзної науки, що підпорядковувалася ідеологічним установкам КПРС, а історія країн Азії розглядалася крізь призму марксизму-ленінізму, боротьбу класів та національно-визвольних рухів. Дослідники акцентували увагу, передовсім, на «антиімперіалістичних» та «революційних» процесах (наприклад, комуністичні рухи в Китаї, В'єтнамі, Індії). Ідеологічний контроль та цензура, орієнтація на советську методологію та інтерпретації обмежували об'єктивність аналізу.

Період наукової переорієнтації та становлення національної історіографії 1991–2000 рр. характеризувався переглядом методології та виходу з-під советських історіографічних схем, початком встановлення академічних контактів із західними та азійськими дослідниками, формуванням національної школи сходознавства (створення 22 жовтня 1991 р. Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України). В цей час відбувається відхід від комуністичного дискурсу та перехід до багатопрофільного аналізу політичних і соціальних процесів в Азії. Науковці звертаються до дослідження національно-визвольних рухів країн Азії з позицій постколоніалізму; геополітичних процесів на Близькому Сході та в Центральній Азії; модернізаційних реформ Китаю, Японії, Індії.

Інституціоналізацією сходознавчих студій та інтеграцією в світову науку характеризуються 2000–2014 рр. Це час, коли розширюються й активізуються дослідницькі центри. Поглиблюється робота Інституту сходознавства НАН України (його відділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону, відділу Близького та Середнього Сходу, відділу Євразійського степу, відділу Сучасного Сходу), Центру близькосхідних досліджень (створеного ще 1994 р.), кафедр, що забезпечують викладання дисциплін, пов'язаних з історією країн Азії в провідних університетах України (Київ, Львів, Харків, Одеса), Всеукраїнської асоціації індологів (2000), Української асоціації китаєзнавців (2003), відділу історії країн Азії та Африки Інституту всесвітньої історії НАН України, відділу трансатлантичних досліджень Інституту всесвітньої історії НАН України (2014).

Водночас посилюється міжнародна співпраця з європейськими, китайськими, японськими, турецькими університетами, що позитивно вплинуло на розвиток використання нових теоретичних моделей (цивілізаційний підхід, теорія модернізації, постколоніальна критика). На тематику досліджень також позитивно вплинули глобалізаційні процеси та економічне піднесення Китаю

та Індії. Серед основних напрямів досліджень цього періоду – економічне зростання Китаю, Індії, Південної Кореї та їхній вплив на світову економіку; політичні режими та їхні трансформації в країнах Азії; вплив ісламу та релігійного фактору на політичні процеси в Близькому Сході; українсько-азійські відносини в контексті глобалізації. Не можна не згадати й досягнення цього етапу, а саме – видання перших фундаментальних праць з історії Азії українською мовою, створення спеціалізованих наукових журналів і конференцій зі східних студій, участь українських істориків у міжнародних проєктах з вивчення Азії.

Євроінтеграційний етап та час розширення наукового простору (з 2014 р. – дотепер) визначається посиленням орієнтації на європейські наукові стандарти; розширенням академічної мобільності: українські вчені активно стажуються в університетах Китаю, Японії, Туреччини, Індії, США та ЄС; використанням цифрових технологій для аналізу історичних процесів (Big Data, GIS-аналіз історичних змін в Азії); поглибленням міждисциплінарного підходу (поєднання історії з політологією, економікою, культурологією); фокусуванням на сучасних міжнародних відносинах між Україною та країнами Азії (Китайський «Один пояс – один шлях», співпраця з Туреччиною, Японією, Індією тощо).

Науковці звертають свою увагу на дослідження сучасної геополітики Азії (роль Китаю, Туреччини, Індії в новому світовому порядку); політичної трансформації та демократизація країн Азії; економічних моделей розвитку Східної Азії та їх можливої адаптації для України; публічної дипломатії та інформаційної війни в регіоні.

Таким чином, українська історіографія новітньої історії країн Азії пройшла складний шлях від совєтської ідеологічної заангажованості до наукової незалежності, від обмеженого доступу до джерел до міжнародної інтеграції, від переважно описових праць до глибокого теоретичного аналізу. Зараз дослідження історії Азії в Україні є динамічною та перспективною галуззю, яка продовжує активно розвиватися в умовах глобалізації та нових міжнародних викликів.

Як вже було зазначено вище, українська історіографія історії країн Азії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. суттєво розвинулася завдяки геополітичним змінам, інтеграції України у світову наукову спільноту та зростаючому інтересу до Азії. Аналіз досліджень охоплює чотири напрями: економічний розвиток, політичні трансформації, релігійні та соціальні зміни, українсько-азійські відносини.

Економічний розвиток країн Азії нині досліджується у контексті глобальних трансформацій, міжнародної торгівлі та регіональної інтеграції. В. О. Кіктенко, Л. Л. Антонюк, О. В. Хоменко, О. В. Дроботюк аналізують інноваційні стратегії Китаю та його перехід до ринкової економіки [1; 2]. Регіональна інтеграція є предметом досліджень Н. Д. Городньої, І. А. Малюти, В. І. Короля, О. В. Небильцової, які аналізують формування єдиного економічного простору Східної Азії [3; 4]. О. В. Хоменко розглядає ініціативу «Один пояс, один шлях» [2]. Енергетична політика та екологічні виклики досліджуються О. О. Воловичем, І. Кусою, О. В. Дроботюк, В. Осадчуком, В. О. Шайдецькою, які аналізують роль Китаю в альтернативній енергетиці [3; 5]. Вплив світових криз на економічний розвиток Китаю, Індії, Туреччини та країн Південно-Східної Азії вивчають Н. Д. Городня, Н. О. Пророченко, Л. П. Черняга [3; 6].

Таким чином, українська історіографія новітньої економічної історії Азії досліджує модернізацію, глобальну інтеграцію, інновації, фінансові кризи та стратегічне партнерство. Подальші дослідження можуть розкрити їхній соціально-економічний вплив і значення для міжнародних відносин України.

Аналіз досліджень українськими вченими політичних трансформацій та міжнародних відносин новітньої історії країн Азії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. показує широку тематику, що охоплює зміни внутрішньополітичних систем, зовнішньополітичні стратегії, інтеграційні процеси та міжнародні відносини між ключовими гравцями в регіоні.

Політичні трансформації в Центральній і Південно-Східній Азії аналізують Т. М. Ляшенко та І. В. Ткаченко [7]. Авторитарні й гібридні режими, зокрема, в Туреччині, досліджує О. С. Мавріна, розглядаючи концепцію неоосманізму та зміни в політичній системі країни [8]. На прикладі Ірану, вивчає ісламські політичні рухи та модель ісламського розвитку Н. В. Порох [9].

Модернізаційні та трансформаційні процеси в країнах Азії досліджує С. Є. Гуцало [10]. Роль Афганістану та ісламу в міжнародних відносинах висвітлюють Н. О. Пророченко, М. М. Бондаренко, В. В. Галуцько, О. В. Богомолів, С. І. Данилов, Є. В. Гобова та інші [11; 12]. Політичні зміни в Афганістані після приходу Талібану до влади досліджено в працях Є. В. Гобової та С. І. Данилової [11; 13].

Американо-китайські відносини розглядають Н. Д. Городня, М. О. Іщук, О. П. Іваницька, С. В. Пронь, М. А. Таран, О. В. Иванов, приділяючи увагу конфронтації у сфері торгівлі та ініціативі «Один пояс, один шлях». Н. Д. Городня та І. Є. Підберезних аналізують нормалізацію відносин США та В'єтнаму у 1990-х рр. [4; 14]. В. О. Кіктенко характеризує російсько-китайські відносини як «асиметричне стратегічне партнерство» [8].

Конфлікт Індії та Пакистану через Кашмір досліджує О. А. Борділовська [8]. Інтеграційні процеси в Азії аналізують Н. Д. Городня, В. І. Гура, Л. О. Лещенко, О. І. Лукаш, О. М. Олійник, С. О. Шергін, В. О. Швед та О. В. Шевчук [3; 15]. Участь Туреччини в інтеграційних процесах розглядає Н. І. Мхитарян [15], а взаємодію Африки та Індії – О. І. Лукаш та Є. О. Прип'ік [15].

Геополітичні зміни аналізують В. В. Попков та О. І. Пошедін у контексті протистояння Заходу і Сходу [16; 17]. Вплив глобальних криз на Азію досліджують Н. Д. Городня та А. О. Мельник [3; 4]. Є. В. Габер розглядає суспільні трансформації Близького Сходу після подій 2010–2011 рр. [8], а В. О. Швед аналізує внутрішні та зовнішні чинники Арабської весни [3]. Ж. Б. Ігошина досліджує трансформації арабських країн у контексті процесів глобалізації [18].

Отже, українська історіографія політичних трансформацій та міжнародних відносин країн Азії зосереджується на внутрішньополітичних реформах, зовнішньополітичних стратегіях, інтеграційних процесах і реакціях на глобальні кризи.

Аналіз досліджень українськими вченими етнічних та соціальних трансформацій новітньої історії країн Азії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. показує значний інтерес до таких тем, як етнічні конфлікти, соціальні рухи, міграційні процеси, трансформація сімейних та гендерних відносин.

Інтелектуальні передумови конфлікту між Індією та Пакистаном і проблему Кашміру аналізує О. А. Борділовська [19]. Д. Є. Марков досліджує прикордонні конфлікти між Китаєм та Індією, а також позицію Пакистану щодо талібського Афганістану [3; 13].

Політичні та соціокультурні модернізаційні процеси у країнах Східної Азії вивчають співробітники відділу Далекого Сходу, приділяючи увагу Китаю, Японії, Кореї та В'єтнаму. О. В. Богомолів і С. І. Данилов аналізують взаємодію ісламу та громадянського суспільства [11].

Радикальний джихадизм у Європі та його коріння в Азії досліджує М. В. Несправа у своїй монографії [20]. С. В. Капранов вивчає адаптацію ісламських традицій до модерних соціальних трансформацій, а також вплив дзен-буддизму на інтелектуальний розвиток Японії [1; 11].

Т. В. Орлова аналізує модернізаційні процеси, що вплинули на роль релігії у суспільному житті країн Азії, а також з'ясовує зміни статусу жінок у Туреччині під впливом ісламу [21; 16]. Вплив ісламу на соціалістичну ідеологію у В'єтнамі та адаптацію ісламських норм до сучасних політичних реалій країни вивчає В. А. Мусійчук [8]. Є. В. Гобова досліджує жіночий рух у Китаї після 1949 р., а також демографічну політику КНР [22].

О. О. Горбачик та О. І. Козій розглядають політику США щодо палестинських біженців [23], а Д. Є. Марков аналізує наслідки масової міграції з Афганістану після приходу до влади Талібану [13]. Курдський національний рух, зокрема «проблему Кіркуку», роль Мустафи Барзані та міжнародних акторів у боротьбі курдів за автономію вивчає Л. М. Ямпольська [24].

Отже, українські дослідження етнічних і соціальних трансформацій новітньої історії Азії охоплюють аналіз етнічних конфліктів, соціальних рухів, міграційних процесів, соціально-економічних змін та трансформацій релігійних ідентичностей.

Аналіз досліджень українськими вченими українсько-азійських відносин у новітній історії країн Азії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. свідчить про широкий спектр співпраці у політичній, економічній, культурній, освітній та науковій сферах. Українські дослідники активно аналізують політичні взаємини України з ключовими державами Азії. Роботи В. О. Кіктенка, А. З. Гончарука [25] присвячені аналізу динаміки українсько-китайських політичних відносин. Вони висвітлюють розвиток стратегічного партнерства між країнами, особливості двосторонніх контактів та вплив глобальних чинників на співпрацю. О. С. Мавріна досліджує концепт стратегічного партнерства між Україною та Туреччиною, акцентуючи увагу на його політичних та безпекових аспектах. Вона аналізує, як Туреччина розглядає Україну в контексті своєї зовнішньої політики в Чорноморському регіоні [8].

Економічну співпрацю між Україною та Китаєм, зокрема, у сферах інноваційного розвитку, інвестицій та участі України в китайській ініціативі «Один пояс, один шлях» вивчають Л. Л. Антонюк, О. В. Дроботюк. Науковці досліджують стратегічні вектори міжнародних економічних відносин

України та КНР [26]. Економічна співпраця між Україною та Туреччиною, включаючи питання взаємної торгівлі, транспортної логістики та енергетичної взаємодії розглядається у працях О. А. Ауліна [3]. Окремі дослідження (як, наприклад, М. М. Х. Абумуфреха [27], О. О. Воловича [5]) аналізують перспективи розширення експорту українських товарів до Саудівської Аравії, ОАЕ та Катару, акцентуючи увагу на сільськогосподарському експорті та інвестиціях в українську інфраструктуру.

Українські вчені В. О. Кіктенко та О. В. Дроботюк також аналізують питання академічної та освітньої взаємодії України, передовсім з Китаєм, зокрема, обмін студентами, участь українських університетів у китайських освітніх програмах та перспективи розвитку спільних наукових проєктів. вплив китайських культурних програм, включаючи діяльність Інститутів Конфуція в Україні, поширення китайської мови та культури серед українських студентів [1; 2; 28].

Отже вітчизняні науковці вивчають українсько-азійські відносини, зосереджуючись на політичному співробітництві, торговельно-економічних зв'язках, освітньо-науковому партнерстві та культурній взаємодії.

Українські дослідники новітньої історії Азії застосовують різні методологічні підходи, що відповідають сучасним вимогам науки. Цивілізаційний підхід допомагає розкрити унікальність східних суспільств, порівняльно-історичний – аналізувати розвиток країн Азії у співставленні з іншими регіонами. Системний підхід розглядає історичні процеси як взаємопов'язані, а структурно-функціональний аналіз – досліджує політичні та економічні інститути.

Постколоніальний підхід вивчає вплив колоніалізму та деколонізацію, культурно-антропологічний – національні традиції та релігію. Зростає роль мікроісторії та усної історії у вивченні етнічних меншин і соціальних рухів. Транснаціональний підхід і глобальна історія дозволяють аналізувати міжнародні зв'язки та їхній вплив на розвиток Азії.

Отже, сучасні українські історики використовують комплексний підхід, що сприяє глибшому розумінню історичних трансформацій Азії.

Формування української історіографії новітньої історії Азії залежить від політичних змін, міжнародних контактів та академічної мобільності. Євроінтеграційний курс України сприяє використанню сучасних методологій у дослідженні історії Азії, а активізація співпраці з Китаєм, Туреччиною, Японією та Індією стимулює вивчення цих країн. Важливим залишається дистанціювання від радянських історіографічних традицій, зокрема перегляд колоніальних процесів та національно-визвольних рухів.

Розширення міжнародної співпраці відкриває доступ до грантових програм (Horizon Europe, Fulbright, Japan Foundation, Konrad Adenauer Stiftung), архівів і бібліотек, що значно покращує джерельну базу. Українські дослідники активно співпрацюють із міжнародними академічними середовищами та беруть участь у конференціях (Asian Studies Conference Japan (ASCJ), International Convention of Asia Scholars (ICAS), International Congress of Asian and North African Studies (ICANAS), International Committee of Historical Sciences (ICHS)), що сприяє інтеграції у глобальну наукову спільноту. Значну роль відіграє академічна мобільність – стажування та навчання в провідних університетах (Токійський, Пекінський, Сінгапурський, Оксфордський, Гарвардський), що поширює сучасні методологічні підходи.

Відкриття доступу до архівних матеріалів дозволяє розширювати джерельну базу українських досліджень, допомагає долати європоцентризм і представити більш об'єктивний аналіз історичних подій. Українські історики, які досліджують історію Азії, мають доступ до низки зарубіжних архівів, що зберігають цінні документи та матеріали з цієї тематики. Так, Національний архів Індії (National Archives of India) у Нью-Делі, що містить документи колоніального періоду, а також матеріали після здобуття незалежності; Національний архів Японії (National Archives of Japan) у Токіо, що зберігає урядові документи, історичні записи та інші матеріали, пов'язані з історією Японії та її відносинами з іншими країнами; Національний архів Китаю (National Archives Administration of China) у Пекіні, що містить багатий масив документів, що охоплюють різні періоди китайської історії; Британська бібліотека (The British Library) у Лондоні, що має значну колекцію азійських рукописів, книг та архівних матеріалів, зібраних під час Британської імперії; Французький національний архів заморських територій (Archives nationales d'outre-mer) в Екс-ан-Провансі, що зберігає документи, пов'язані з французькими колоніями в Азії, зокрема в Індокитаї; архіви місіонерських товариств, як, наприклад, архів Британського місіонерського товариства (Council for World Mission) у Лондоні, де збереглися детальні записи місіонерських

організацій, що вели активну діяльність в Азії; університетські архіви, окремі з яких мають спеціалізовані колекції з азійської тематики, наприклад, бібліотека Гарвардського університету (Harvard-Yenching Library) у США спеціалізується на східноазійських дослідженнях. Доступ до цих архівів зазвичай відкритий для дослідників з усього світу, включаючи українських істориків. Однак умови доступу можуть відрізнятися залежно від установи. Оцифрування архівів полегшує доступ до матеріалів онлайн, сприяючи використанню міжнародних стандартів та виходу за межі традиційних підходів до вивчення історії Азії.

Навіть такий побіжний огляд засвідчує, що сучасна вітчизняна історіографія новітньої історії Азії має значний потенціал для розвитку, особливо в умовах глобалізації, посилення міжнародної академічної мобільності та розширення зовнішньополітичних зв'язків України з азійськими країнами. Можемо припустити, такі перспективні напрями розвитку:

1. Інституційний розвиток – розширення сходознавчих досліджень в університетах (Київ, Львів, Харків, Одеса, Дніпро), створення кафедр і лабораторій, запровадження магістерських та докторських програм, інтеграція історичних студій із політологією, міжнародними відносинами, економікою, соціологією, дослідження глобальних трендів (цифровізація, міграція, кліматичні зміни).

2. Міжнародна співпраця – збільшення стажувань і спільних програм з університетами Китаю, Японії, Індії, Туреччини, Південної Кореї; участь у міжнародних конференціях; залучення грантів (Horizon Europe, Erasmus+, Japan Foundation, China Scholarship Council); співпраця з науковими центрами (Oxford Asian Studies Centre, Harvard Yenching Institute, Singapore National University); розвиток цифрових архівів та використання Big Data для аналізу історичних процесів.

3. Розширення дослідницьких напрямів – вивчення впливу Китаю, Індії, Туреччини, Японії на світову політику, аналіз нових форматів міжнародної взаємодії (БРІКС, ШОС, АСЕАН), дослідження українсько-азійських відносин, вивчення економічних стратегій Китаю, Японії, Південної Кореї, Індії для адаптації їхнього досвіду в Україні, аналіз співпраці у сфері торгівлі, логістики, ІТ, впливу буддизму, ісламу, конфуціанства на соціальні процеси, використання цифрових технологій у вивченні історичних джерел.

4. Виклики та рішення – нестача фінансування та спеціалістів зі знанням східних мов, необхідність залучення міжнародних грантів, розширення мовної підготовки (китайська, японська, арабська, хінді, корейська тощо) та спільних освітніх програм з азійськими університетами.

Розвиток цих напрямів зміцнить позиції України в міжнародній академічній спільноті та інтегрує її в глобальний дискурс з історії Азії.

Висновки. У результаті дослідження сучасної української історіографії новітньої історії країн Азії другої половини XX – початку XXI ст. встановлено, що ця наукова галузь динамічно розвивається, відображаючи глобальні та регіональні трансформації, що відбулися в азійському просторі за означений період. Вітчизняні історики приділяють значну увагу вивченню економічних, політичних, соціальних і культурних процесів у країнах Азії, зокрема проблемам модернізації, економічного розвитку, міжнародних відносин, формування політичних режимів та ролі регіону у світовій політиці. Аналіз праць українських дослідників свідчить про зростаючий інтерес до історії країн Азії, що зумовлено як науковими, так і геополітичними чинниками. Особливої актуальності набуває вивчення взаємовідносин України з азійськими державами, що відображає потреби сучасної зовнішньої політики країни. Водночас існують певні проблеми у вітчизняній історіографії, зокрема обмежена кількість фахівців, недостатнє використання азійських джерел та мов, а також необхідність подальшого розвитку спеціалізованих наукових центрів. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні тематики наукових розвідок, більш активному залученні зарубіжних джерел та міждисциплінарних підходів, що сприятиме глибшому розумінню історичних процесів у країнах Азії та їхній взаємодії з Україною.

Список літератури

1. Китай очима Азії: колективна монографія / редкол.: О. Богомолів та ін. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2017. 316 с.
2. Стратегії конкурентного розвитку у глобальній економіці / за заг. ред. А. Поручника та Я. Столярчук. Київ: КНЕУ, 2016. 331 с.
3. Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець XX – початок XXI ст.) / за ред. В. Шведа. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. 285 с.
4. Городня Н. Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989–2013 рр.). Київ: Прінт-Сервіс, 2014. 528 с.

5. Стратегія активізації співпраці України з країнами Перської затоки: аналіт. доп. / за ред. О. Воловича. Одеса: Фенікс, 2011. 88 с.
6. Черняга Л. Особливості економічного розвитку країн Південно-Східної Азії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка*. 2011. Вип. 16. С. 471–478.
7. Ляшенко Т. М. Трансформація політичних систем в країнах Центральної Азії: національний та регіональний аспекти. Київ: ПІЕНД, 2011. 288 с.
8. Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі. Колективна монографія / Мавріна О. С. та ін. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2012. 220 с.
9. Духовні, політичні та освітні практики в соціокультурному розвитку людства (компаративні нариси): колект. монографія / за ред. Ю. Вільхового та Т. Тронько. Полтава: ПНПУ, 2023. 355 с.
10. Гуцало С. Еволюція позицій країн-членів РСАДПЗ щодо палестинсько-ізраїльського конфлікту. *Досвід Ради співробітництва арабських держав Перської затоки у процесах історичного поступу Близькосхідного регіону*: зб. наук. пр. / за ред. В. Шведа. Київ, 2022. С. 137–145.
11. Модерні ідеології Азії: колективна монографія / редкол.: О. Богомолов. Київ: ВД «Гельветика», 2021. 256 с.
12. Міжнародні регіональні процеси та зовнішньополітичні пріоритети України / за ред. С. Шергіна, В. Космини, Л. Чекаленко. Київ: ДАУ, 2017. 440 с.
13. Афганістан під владою талібів: виклики та загрози: аналіт. доп. / Є. Гобова та ін. *Інформаційно-аналітичний бюлетень Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України*. 2021. № 2. 24 с.
14. Підберезних І. Є. Сполучені Штати Америки в Південно-Східній Азії: партнерство в умовах сучасних викликів (1990 – початок 2000-х рр.). Миколаїв: Іліон, 2018. 475 с.
15. Геополітичні трансформації в Євразії: погляди з Києва і Сеула / ред. Г. Перепелиця та Хо Сун Чьол. Київ: Демід, 2008. 399 с.
16. Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у ХХІ ст.: колектив. моногр. / О. Григор'єв та ін. Одеса: ОНУ, 2020. 294 с.
17. Пошедін О. Зовнішньополітичні підходи США та Китаю щодо глобального міжнародного порядку. *Американська історія і політика*. 2023. № 16. С. 92–100. URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/uk/16-2>.
18. Ігошина Ж. Б. Трансформація арабських країн у контексті процесів глобалізації. Одеса: Фенікс, 2012. 221 с.
19. Борділовська О. А. Індія і Пакистан: інтелектуальна історія розлучення. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2018. 340 с.
20. Несправа М. В. Радикальний джихадизм у Європі початку ХХІ ст. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 304 с.
21. Орлова Т. Вестернізація Туреччини: історія і сучасність. *Гілея: науковий вісник*. 2011. Вип. 4. С. 171–176.
22. Західні ідеї в країнах Азії: адаптація, інтерпретація, синтез: колективна монографія / В. Кіктенко та ін. Одеса: Азіатика, 2024. 288 с.
23. Горбачик О., Козій О. Політика США щодо палестинських біженців у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. *Проблеми гуманітарних наук: зб. науков. праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія: Історія*. 2023. № 14/56. С. 107–115.
24. Ямпольська Л. Іракський курдизм у ХХ – на початку ХХІ ст.: партикулярний та інтегральний виміри. *VI Конгрес сходознавців*: зб. мат. Львів; Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 48–52.
25. Гончарук А., Кіктенко В. Відносини Україна–Китай. Березень–червень 2018. *TRUMAN Index*. 2018. № 3(7). С. 13–17.
26. Антонюк Л., Дроботюк О., Хлистова О. Стратегії інноваційного розвитку КНР: 1978–2018 рр. *Україна–Китай*. 2018. № 14. С. 38–47.
27. Абумуфрех Мурад Махмуд Хасан. Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Перської затоки: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2014. 19 с.
28. Конкурентні моделі управління якістю вищої освіти у ХХІ ст. / за ред. Д. Лук'яненка та Л. Антонюк. Київ: КНЕУ, 2019. 380 с.

References

1. Bohomolov, O. et al. (eds.). (2017). *China Through the Eyes of Asia*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Poruchnyk, A. et al. (eds.). (2016). *Strategies for Competitive Development in the Global Economy*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Shved, V. (ed.). (2022). *Integration Processes in Asia and Africa as a Component of Global Historical Development (Late 20th – Early 21st Century)*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Horodnia, N. (2014). *East Asia in the U.S. Foreign Policy (1989–2013)*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Volovych, O. (ed.). (2011). Strategy for Enhancing Ukraine's Cooperation with the Gulf Countries: Analytical Report. Odesa [in Ukrainian].
6. Cherniaga, L. (2011). Peculiarities of Economic Development in Southeast Asian Countries. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya". Ser.: Ekonomika [Scientific Notes of National University "Ostroh Academy". Series: Economics]*, 16, 471–478 [in Ukrainian].
7. Liashenko, T. (2011). Transformation of Political Systems in Central Asian Countries: National and Regional Aspects. Kyiv: [in Ukrainian].
8. Mavrina, O. et al. (2012). Socio-Political Transformations in Eastern Countries at the Present Stage. Kyiv [in Ukrainian].
9. Vilkhovyi, Yu., Tronko, T. (eds.). (2023). Spiritual, Political, and Educational Practices in the Socio-Cultural Development of Humanity (Comparative Essays). Poltava [in Ukrainian].
10. Hutsalo, S. (2022). Evolution of the GCC member states' position on the Palestinian-Israeli conflict. In: Shved, V. (ed.). The experience of the Gulf Cooperation Council in the historical progress of the Middle East region. Kyiv, 137–145 [in Ukrainian].
11. Bohomolov, O. et al. (eds.). (2021). Modern Ideologies of Asia. Kyiv [in Ukrainian].
12. Sherhin, S., Kosmyna, V., Chekalenko, L. (eds.). (2017). International Regional Processes and Ukraine's Foreign Policy Priorities. Kyiv [in Ukrainian].
13. Hobova, Ye. et al. (2021). Afghanistan Under Taliban Rule: Challenges and Threats: Analytical Report. *A. Yu. Krymsky Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Information-Analytical Bulletin*. Issue 2 [in Ukrainian].
14. Pidbereznykh, I. (2018). The United States in Southeast Asia: Partnership Amid Modern Challenges (1990 – Early 2000s). Mykolaiv [in Ukrainian].
15. Perepelytsia, H., Ho Sun Chyol. (eds.). (2008). Geopolitical Transformations in Eurasia: Views from Kyiv and Seoul. Kyiv [in Ukrainian].
16. Hryhoriev, O. et al. (2020). Socio-Cultural Factors of Political Reality Transformation in the 21st Century. Odesa [in Ukrainian].
17. Poshedin, O. (2023). US and China's Foreign Policy Approaches to the Global International Order. *Amerykanska istoriia i polityka [American History and Politics]*, 16, 92–100. Retrieved from: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/uk/16-2/> [in Ukrainian].
18. Ihoshyna, Zh. (2012). Transformation of Arab Countries in the Context of Globalization Processes. Odesa [in Ukrainian].
19. Bordilovska, O. (2018). India and Pakistan: Intellectual History of Separation. Kyiv [in Ukrainian].
20. Nesprava, M. (2018). Radical Jihadism in Europe at the Beginning of the 21st Century. Dnipro [in Ukrainian].
21. Orlova, T. (2011). Westernization of Turkey: History and Present. *Hileia: naukovyi visnyk [Hileya: Scientific Bulletin]*, 4, 171–176 [in Ukrainian].
22. Kiktenko, V. et al. (2024). Western Ideas in Asian Countries: Adaptation, Interpretation, Synthesis. Odesa [in Ukrainian].
23. Horbachyk, O., Koziy, O. (2023). US Policy Towards Palestinian Refugees in the Second Half of the 20th – Early 21st Century. *Problemy humanitarnykh nauk [Problems of Humanities: Collection of Scientific Papers, Drohobych State Pedagogical University, History Series]*, 14/56, 107–115 [in Ukrainian].
24. Yampolska, L. (2022). Iraqi Kurdistan in the 20th – Early 21st Century: Particular and Integral Dimensions. *VI Kongres skhodoznavtsiv [6th Congress of Orientalists]*. Lviv; Torun [in Ukrainian].
25. Honcharuk, A., Kiktenko, V. (2018). Ukraine–China Relations, March–June 2018. *TRUMAN Index*, 3(7), 13–17 [in Ukrainian].
26. Antoniuk, L., Drobotyuk, O., Khlystova, O. (2018). Strategies for China's Innovation Development: 1978–2018. *Ukraina-Kytai [Ukraine–China]*, 14, 38–47 [in Ukrainian].
27. Abumufrekh, Murad Mahmud Hasan. (2014). Ukraine's Foreign Economic Relations with the Gulf Countries (PhD dissertation abstract). Lviv [in Ukrainian].
28. Lukianenko, D., Antoniuk, L. (eds.). (2019). Competitive Models of Higher Education Quality Management in the 21st Century. Kyiv [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 11.03.2025
Схвалено до друку / Accepted: 21.04.2025